

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)

ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИКІВ ЧИТАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

APPLICATION OF COMMUNICATIVE TEACHING METHODS FOR DEVELOPMENT OF READING SKILLS AT LESSONS OF FOREIGN LANGUAGES

У статті проаналізовано особливості застосування комунікативних методів навчання для розвитку навиків читання на уроках іноземної мови. Визначено суть та специфіку комунікативного навчання, вказано на можливості успішного застосування новітніх методів навчання на заняттях з іноземної мови з метою розвитку та вдосконалення навичок читання. Установлено, що першопричиною читання є отримання інформації, певних знань, а також задоволення від вивчення іноземної мови, від читання іноземного тексту. Доведено, що важливо навчитися розуміти загальний зміст прочитаного, а не окремі слова чи граматичні структури. Для цього вчителям необхідно правильно навчати студентів читати, використовуючи відповідні стратегії на заняттях. Виділено методи для ефективного читання: попередній перегляд тексту, прогнозування, переглядання, припущення зі змісту, перефразування. Переконливо доведено, що оптимальні результати можна отримати, перетворивши читання на комунікативний процес, чітко розподіляючи етапи: дотекстовий, текстовий і післятекстовий. У статті запропоновано комунікативні завдання на кожному етапі читання, як-от: розповідь однокласнику про знання з теми прочитаного, опис картини, передбачення змісту тексту й ін. У статті також розглянуто комунікативні завдання для читання у співпраці. Це швидко читання, порізаний текст, використання вебсайтів, створення банку текстів у класі, досвідчений читач. Комунікативні завдання після читання тексту є важливим етапом у процесі навчання читання. Вони можуть вміщати завдання на узагальнення текстів, дискусії щодо тексту, аналізування мовних одиниць у тексті. У дослідженні проаналізовано матеріали для читання, які заохочують студентів до роботи на заняттях, робота над якими приносить найкращі результати. Це брошури, розклад автобусів, каталоги, казки, листівки, журнали, інструкції з експлуатації, меню, газети, романи, рецепти, розповіді. Авторами охарактеризовано процес читання для отримання інформації, розуміння прочитаного, навчання вокабуляра та вдосконалення вимови, запропоновано завдання для досягнення поставленої мети. Вказано на можливості застосування комунікативних методів навчання для вдосконалення навиків читання на заняттях з іноземної мови у ЗВО.

Ключові слова: комунікативні методи, навчання, читання, іноземна мова, студент, учитель, етап, вокабуляр, група, розвиток, тексти.

The article deals with the peculiarities of application of communicative teaching methods for the development of speaking skills at foreign language lessons. The essence and specificity of communicative teaching methods are defined as well as the possibilities of successful application of these methods for the development of students' reading skills at foreign language lessons are developed here. It is established that the primary reason for reading is to get information and knowledge, learn a foreign language or enjoy reading. It is proved that it is important to be able to understand the general content of the text but not all the words or grammar structures. Teachers should teach the students to read by using the following strategies at foreign language lessons: previewing, predicting, skimming, guessing from context, paraphrasing. The best approach to present these strategies to students is by modelling how the strategies are used in real life reading situations. It is demonstrated that the best results can be obtained by turning the reading process into a communicative process. To enable this, teachers should plan "pre reading", "while reading", "post reading" stages to make reading more communicative. The article offers communicative tasks at each stage of reading, such as telling a classmate about his or her knowledge of the topic, description of the picture, predicting the content of the text, etc. The article also deals with such communicative tasks for collaboration reading: running and reading, slashed texts, using websites, creating a class text bank, exploiting graded readers. An important stage in the process of reading is communicative tasks after reading a text. They include tasks to generalize, discuss or analyse texts or language units. The research analyses reading materials that encourage students to work in class: brochures, bus schedules, catalogues, fairy tales, flyers, magazines, songs, instruction manuals, menus, newspapers, novels, recipes, stories. The authors characterise reading for comprehension, vocabulary, pronunciation and suggest the tasks to get the purpose. The possibilities to apply communicative teaching methods to improve reading skills are pointed out in the article. **Key words:** communicative methods, teaching, lesson, reading, foreign language, student, teacher, stage, vocabulary, group, development, texts.

УДК 372.881.1

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-2-1>

Волошанська І.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри мовної
та міжкультурної комунікації
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Хало З.П.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри мовної
та міжкультурної комунікації
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Основна мета навчання іноземної мови – формування і розвиток іншомовної комунікативної ком-

петенції. Читання є одним із найважливіших видів комунікативно-пізнавальної діяльності студентів. Воно виконує різні функції: є засобом для прак-

тичного опанування іноземної мови, її культури, засобом інформаційної й освітньої діяльності, а також самоосвіти. Як відомо, читання сприяє розвитку інших видів комунікативної діяльності. Високий рівень опанування техніки читання дає можливість швидко і якісно отримувати інформацію. На жаль, як показує досвід, багато студентів не володіють усіма способами читання іноземною мовою і роблять типові помилки: впадають у паніку, побачивши перше невідоме слово, перекладають усі невідомі слова, навіть не намагаючись здогадатися про їхнє значення з контексту або ж цілком ігнорують невідоме слово, упускаючи важливий зміст тексту. Формування навиків читання є однією з найважливіших складових частин у процесі навчання іноземної мови, оскільки це частина комунікативної діяльності людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам використання комунікативних методів навчання на заняттях з іноземної мови присвячено праці Н. Бордовської, Г. Борецької, Н. Гриднєва, Ю. Єловської, І. Зуєва, О. Леонтєєва, У. Літлвуда, А. Михальської, Р. Мільруда, І. Максимова, А. Наконечної, Ю. Пасова, Т. Самосенкова, Ю. Ситнова, В. Свиридюк, М. Скребкова, А. Chamot, A. Johns, W. Rivers та інших науковців. Інтерес до комунікативності не є випадковим, переваги методу безперечні, він набуває щоразу більшого значення в навчанні іноземних мов. Зараз відбувається вдосконалення цих методів навчання [2]. Пошук нових стратегій для застосування комунікативних методів навчання читання досі триває та є особливо перспективним напрямом.

Мета статті полягає в аналізі особливостей застосування комунікативних методів навчання для розвитку навиків читання на уроках іноземної мови з метою їх упровадження в навчальний процес ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Читання базується на комунікативній компетенції. Для досягнення студентами результатів у процесі читання необхідно дотримуватись лінгвістичної, дискурсивної та соціолінгвістичної компетенцій. Першопричиною читання є отримання інформації чи певних знань. Також метою читання може бути задоволення від вивчення іноземної мови, від читання іноземного тексту. Студентам важливо навчитись розуміти загальний зміст прочитаного, а не окремі слова чи граматичні структури. Для цього вчителям необхідно правильно навчати їх читати, використовуючи відповідні стратегії на заняттях іноземної мови. Наприклад, перед читанням варто визначити його мету, передбачити зміст прочитаного, з'ясувати, чи потрібні для прочитання лінгвістичні й інші знання, вирішити, чи потрібно зосереджуватись на змісті прочитаного, чи на окремих словах і фразах. Під час та після читання треба перевірити правильність припущень студентів

щодо змісту прочитаного, з'ясувати, що в тексті важливо зрозуміти, а що не обов'язково, перечитати текст, оцінити розуміння тексту. Необхідно формувати механізми прогнозування, здогадування, ідентифікації, вчити аналізувати, знаходити мовні опори в тексті, правильно користуватися, за необхідності, словником.

В. Свиридюк пропонує використовувати різні стратегії читання відповідно до психолінгвістичних особливостей читання. Серед них проєктна методика, презентації [5, с. 105–106]. Детальніше розглянемо такі стратегії для ефективного процесу читання іноземною мовою:

1. Попередній перегляд тексту – учитель зі студентами обговорюють назву тексту чи заголовки.

2. Прогнозування – студенти передбачають зміст і вокабуляр тексту.

3. Переглядання – студенти оглядають текст, щоби вгадати його головну ідею.

4. Припущення зі змісту – студенти використовують попередні знання предмета як ключ до розгадки змісту тексту.

5. Перефразування – студенти переказують кожну частину тексту після його читання, щоб перевірити його розуміння.

На думку Н. Гриняєвої, мотивом читання як комунікативної діяльності є спілкування, а метою – отримання необхідної інформації, причому робота з текстом може мати різні цілі: іноді потрібно лише визначити, про що цей текст, в інших випадках важливо зрозуміти основну чи нову інформацію, замисел автора, підтекст [3, с. 28]. Ми вважаємо, що найкращі результати можна отримати, перетворивши процес читання на комунікативний процес. Адже це не лише спілкування студентів і вчителя, це ще й взаємодія з автором тексту, його героями. Саме тому завдання вчителя – застосувати комунікативний підхід на занятті з іноземної мови.

Стратегії для комунікативного читання різні. Учителю потрібно пам'ятати, що читання у класі відрізняється від самостійного читання студентів. Читання у класі має на меті допомогти студентам розвинути навички читання, щоб вони могли застосувати їх не лише в іноземній мові, але й у рідній. Щоб забезпечити таке ефективне навчання, плануємо етапи «передчитання», «власне читання» та «післячитання». Як зазначає В. Свиридюк, передтекстові вправи спрямовані на прогнозування змістової і смислової інформації, активізацію фонових знань, усунення ймовірних лінгвістичних труднощів, про які викладач повідомляє студентам на аудиторному занятті, а також наводить приклади завдань (подивіться на фотографії, малюнки й визначте тематику тексту; визначте тему тексту згідно із заголовками; перегляньте перший абзац і з'ясуйте, про що йдеться в тексті тощо). Текстовий етап передбачає формулювання цільової настанови студентам на читання й

розуміння тексту. Під час читання студентам пропонуються декілька способів і стратегій читання (карти-схеми, таблиці, ілюстрації тощо.). На після-текстовому етапі виконуються вправи для перевірки розуміння прочитаного (заповнення таблиці відповідною інформацією; підготовка наочності до тексту, схем) [5, с. 108].

Виділимо завдання, які допоможуть зробити етапи читання більш комунікативними.

Комунікативні завдання перед читанням тексту (спрямовані на те, щоб покращити знання читачів про те, що вони будуть читати, оскільки ці знання допоможуть зрозуміти текст):

- розкажіть своєму однокласнику, що ви знаєте про цю тему, можна зробити вікторину;
- огляньте картинки, пов'язані з текстом;
- швидкоперечитайте перший абзац і спробуйте передбачити зміст тексту. Ці передбачення можуть ґрунтуватись на назві тексту, знаннях про його автора, ключових словах. Можливе читання закінчення тексту, але передбачення початку і навпаки.

Оскільки читання є самостійною діяльністю окремої особи, читання в парах виглядає дивним процесом. Однак читання можливе і у співпраці. Розглянемо комунікативні завдання під час читання тексту.

Швидке читання – цей підхід заохочує студентів швидко читати наперегони, щоб зрозуміти основний зміст. Для цього необхідно поділити клас на пари (у кожній парі два студенти). Наклеїти текст для читання на дошці в іншому кінці класу. Дати студентам список питань. Перший студент читає запитання другому студенту, який біжить до дошки, щоби знайти відповідь у тексті, а потім біжить назад, щоби сказати відповідь першому студенту, потім вони міняються ролями, завдання читає другий студент, а перший шукає відповідь. Перша пара, яка відповіла на всі запитання, виграє конкурс.

Порізаний текст – це також комунікативний метод читання у співпраці. Потрібно скопіювати відповідний текст і розрізати його за діагоналю на чотири частини. Поділити клас на групи по чотири студенти. Кожний студент отримує фрагмент тексту. Не можна показувати свою частину іншим. Кожна група має набір запитань і спільно працює над відповідями, оскільки ніхто не має всього тексту. Наприкінці групи можуть порівняти відповіді й тоді прочитати цілий текст.

Використання вебсайтів. Якщо є комп'ютерний клас, то це дуже ефективний спосіб комунікації іноземною мовою, оскільки студенти можуть працювати над завданням читання в парах, читаючи з одного екрана.

Створення банку текстів у класі. Студенти приносять тексти, які їм найбільше подобаються, і подають їх до банку текстів класу. На домашнє завдання кожен студент вибирає текст, який потрібно прочитати вдома, після чого обговорює

його зі студентом, який його подав. Це те, чим займаються люди в реальному житті, саме в цьому полягає комунікативність цього завдання.

Досвідчений читач – це хороший спосіб допомогти з детальним читанням тексту, це чудовий засіб для комунікативного читання для задоволення. Студенти читають різні книги, а потім рекомендують свою книгу колегам. Можна використовувати письмові завдання. Наприклад, студенти розміщують власні роботи на дошці, щоб інші читали. Завдання можуть бути такими: відгадати автора, голосувати за найцікавішу характеристику книги, вибрати статті для публікації в журналі.

Комунікативні завдання після читання тексту є важливим етапом у процесі навчання читання. Це можуть бути завдання на узагальнення текстів, дискусії щодо тексту, аналізування мовних одиниць у тексті.

Читання може бути інтегроване в роботу з іншими навиками, отже, бути так само комунікативним, як і будь-яка інша практична робота на занятті з іноземної мови.

Ю. Єловська рекомендує використовувати автентичні тексти для розвитку іншомовної компетенції. Автор вважає, що застосування англійських художніх творів як взірців автентичності з урахуванням низки особливостей є запорукою успішного формування навичок читання на заняттях з іноземної мови [4, с. 180].

Детальніше опишемо, як розвинути навички читання. Передусім у студентів необхідно сформулювати відповідний вокабуляр, опанувати його як усно, так і письмово. Нехай студенти вчаться вгадувати зміст невідомих слів із контексту, аналізуючи корінь, суфікси, префікси. Згодом, застосовуючи нові слова та фрази, потрібно перейти до роботи над реченнями та параграфами. Наступним етапом може бути розвиток навичок читання з метою: зрозуміти основну думку тексту, довідатись певну інформацію, зробити висновки чи спрогнозувати ситуацію (використовуючи заголовок чи частину тексту), сформулювати думку, здогадатися значення нових слів із контексту, дати відповіді на запитання про прочитане.

М. Скребкова вважає, що підбір текстів для домашнього читання має визначатися такими критеріями: яскравою і цікавою фабулою тексту або уривка; емоційністю й образністю викладення; актуальністю матеріалу; тематичною близькістю предмета викладення до життєвого досвіду й інтересів студентів; можливістю зіткнення думок і суджень, що дають привід для дискусій; можливістю різних ситуативних трансформацій змістовної сторони тексту або уривка; виховною цінністю. Відбирати тексти необхідно з позицій того, які моральні проблеми порушуються в них, як вони розв'язуються, чи близькі вони студентам [6, с. 209]. Отже, викладач повинен використовувати різноманітні мате-

ріали для читання на заняттях з іноземної мови. Однак найкращі результати буде досягнуто, якщо це будуть матеріали, які трапляються студентам поза аудиторією в реальному житті. Ось кілька прикладів: брошури, розклад автобусів, каталоги, казки, листівки, журнали, інструкції з експлуатації, меню, газети, романи, рецепти, розповіді, пісні. Наприклад, читання газетної статті – це творчий метод читання, який учитель може використовувати для поліпшення розуміння іноземної мови. Необхідно обрати газету для читання у класі, обговорити новини, редакційні листи, рекламу, малюнки, мотивувати учнів думати, говорити про теми, що стосуються їхнього життя.

Мотивом читання як комунікативної діяльності є спілкування, а метою – отримання необхідної інформації, причому робота з текстом може мати різні цілі: іноді потрібно лише визначити, про що цей текст, в інших випадках важливо зрозуміти основну чи нову інформацію, замисел автора, підтекст. Той, хто читає, зазвичай завжди прагне отримати інформацію найекономнішим способом, тому його читання відбувається в різному темпі і характеризується гнучкістю як ознакою зрілого читання [1, с. 20]. Зазначимо, що метою навчання читання може бути не лише отримання інформації, розуміння прочитаного, а й вивчення вокабуляра чи вдосконалення вимови. Якщо вчитель навчає студентів читання для отримання певної інформації чи розуміння змісту, то доцільно використовувати короткі чи спеціальні запитання після читання. Також можна запропонувати питання для обговорення чи дискусії. Усе це може проводитись як самостійно, так і в парах чи у групах. Можна обрати студента – лідера групи, який буде висловлювати класу загальну думку його групи. Дискусію доцільно проводити цілим класом чи малими групами.

Навчаючи студентів читання з метою вивчення вокабуляра, учитель може попросити їх вибрати з тексту по одному новому слову, записати його на дошці. Запитати у студентів, чи є в них думки щодо значень написаних слів, записати правильні значення на дошці, а також у свої словники. Інший спосіб вивчення вокабуляра за допомогою читання текстів – скористатись заздалегідь підготовленим списком слів: дати його студентам і попросити скористатись словниками для пошуку їхніх значень. Якщо студенти добре володіють мовою, доцільно використовувати лише ті словники, де пояснюються слова іноземною мовою. Також викладач може дати визначення нових слів із прикладами, які студенти записують та запам'ятовують, після чого складають речення з новими словами.

Навчання читання для вдосконалення вимови є також цікавим підходом у вивченні іноземної мови, коли слухання передує читанню. Часто потрібно моделювати інтонацію та наголос речень, які студенти повторюють. Читання може бути хороше,

у вигляді наспівування джазових чи реп-пісень, твістера. Оцінювати вимову можна за допомогою усних презентацій, декламацій та диктантів. Таке читання може бути попереднім етапом для підготовки до письма як основа для групової дискусії чи слухання тексту.

Для оцінки навичок читання потрібно брати до уваги підготовчий етап, період читання та завершальний етап. Для підготовчого етапу доцільно підготувати декілька коротких текстів, різних за рівнем складності, дати прочитати текст студенту відповідно до його рівня володіння іноземною мовою. Не обговорювати слова заздалегідь. Установити ліміт часу на прочитання тексту. Після читання попросити студента узагальнити зміст тексту, назвати головних героїв, зазначити головну ідею, а також дати визначення обраних слів.

Висновки. Щоби допомогти студентам розвинути навички читання, необхідно використовувати матеріали, зважаючи на рівень володіння іноземною мовою, знайти матеріали для читання відповідно до їхніх інтересів і потреб, брати до уваги мету, з якою студенти читають (для пошуку інформації, слів, для вираження думки тощо), навчити виконувати письмові інструкції, які вони прочитали, використовувати різноманітні матеріали для читання з різними стилями та форматами, пропонувати читати тексти пісень або стенограм із піснями, мотивувати читати. Студенти мають розуміти, що читання – це навик, який потребує часу для вдосконалення, отже, що більше вони читають, то краще справляються із цим завданням. Можна заздалегідь навчити нової лексики перед читанням, заохотити орієнтуватися на загальний зміст, а не розуміння кожного написаного слова. Читання студентів уголос чи самостійно вдома також дає чудові результати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борецька Г. Методика формування іншомовної компетентності у читанні. *Іноземні мови*. 2012. № 3. С. 18–27.
2. Волошанська І., Гутиряк О. Особливості застосування інноваційних методів навчання для формування комунікативної компетентності студентів на заняттях іноземної мови нелінгвістичних ВНЗ. *Pedagogika. Nowoczesne badania podstawowe i stosowane : Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej*, 29.04.17–30.04.17. Warszawa : Wydawca : Sp.zo.o. Diamond trading tour, 2017. S. 36–41.
3. Гриняєва Н., Зуєва І. Читання як засіб формування мовленнєвої компетенції при вивченні дисципліни «Іноземна мова за проф. спрямуванням». *Science Review*. 2018. № 2 (9). С. 27–33.
4. Єловська Ю. Методика навчання читання англійською мовою з використанням автентичних текстів для студентів спеціальних факультетів (на матеріалі роману К. Льюїса «Хроніки Нарнії: Лев, чаклунка і стара шафа»). *Філологічні студії : науко-*

вий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2019. № 20. С. 171–181.

5. Свиридюк В. Розвиток навичок читання з метою оволодіння іншомовним спілкуванням. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія «Проблеми методики фізико-

математичної і технологічної освіти». 2016. Вип. 9 (3). С. 105–110.

6. Скребкова М. Методика організації роботи з домашнього читання на уроках англійської мови у загальноосвітній школі. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу у школі та ВНЗ*. 2014. Вип. 2. С. 205–214.